

Utrikesutskottets betänkande

1982/83:10

om internationell undersökningskommission för Raoul Wallenberg

Motionen

I motion 1981/82:1246 av Elisabeth Fleetwood m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anholder om tillsättande av en internationell undersökningskommission samt att regeringen verkar för att denna får tillstånd att i Sovjet utröna Raoul Wallenbergs öde.

Bakgrund

Bland de första på utsagor av ögonvittnen baserade rapporterna till Sverige om vad som föregick i förintelslägren i Polen under andra världskriget, om gaskamrarna och det systematiska dödandet av Europas judar, var rapporter från den svenska beskickningen i Budapest.

I Stockholm utlöst nyheterna, liksom på andra håll, allehanda åtgärder för att åstadkomma hjälp åt judarna. Beskickningen i Budapest hade – liksom de andra neutrala ländernas beskickningar – börjat utfärda provisoriska pass. Det var egentligen intyg om rätt att tas emot i Sverige samt s. k. skyddsbrev för judar i Ungern med särskild anknytning till Sverige. Dessa gav tidvis ett stort mått av skydd mot förföljelserna, och allt fler judar ansökte om sådana dokument. Beskickningen bad om förstärkning för att kunna utöka verksamheten.

Från Stockholm utsändes därför i juli 1944 affärsmannen Raoul Wallenberg – med tidigare erfarenhet från verksamhet i Ungern – för att, med ställning som förste legationssekreterare, leda en särskild avdelning vid beskickningen för den fortsatta verksamheten att rädda judar från förföljelserna. Denna växte därefter snabbt i omfattning.

Även sedan de sovjetiska trupperna trängt in i Budapest uppträdde Wallenberg till förmån för de judar som stod under den svenska beskickningens beskydd. Han bortfördes i mitten av januari 1945 av sovjetisk militär. Det sovjetiska utrikesministeriet meddelade strax därefter den svenska envoyén i Moskva att Wallenberg omhändertagits i Budapest och att åtgärder hade vidtagits för att skydda honom och hans egendom.

Efter upprepade svenska hänvänelser med påminnelse och begäran om upplysningar om vad som hänt Wallenberg efter omhändertagandet, meddelades i augusti 1947 från sovjetisk sida att Wallenberg var okänd för de sovjetiska myndigheterna. Med hänsyn till tidigare lämnade sovjetiska besked fortsatte dock svenska utrikesdepartementet att göra efterforskningar om vad som verkligen kunde ha hänt med Wallenberg.

Kring årsskiftet 1951–1952 kom vittnesmål av personer i tidigare sovjetisk fångenskap som kunde bedömas som trovärdiga och som visade att Wallenberg iakttagits i fångenskap i Sovjetunionen.

Den svenska regeringen har därefter nedlagt ett intensivt arbete på att söka bringa klarhet i Wallenbergs öde. I en serie svenska démarcher till Sovjetunionens regering framlades bestämda krav på att erhålla klarhet i Raoul Wallenbergs öde.

I februari 1957 erhöles ett officiellt sovjetiskt besked som gjorde gällande att Wallenberg avlidit i Ljubljankafängelset den 17 juli 1947. Från sovjetisk sida har man härefter vidhållit detta besked.

I två vitböcker, år 1957 och 1965, har regeringen redovisat ett omfattande material om efterforskningarna efter Wallenberg. Dessutom har, med ytterst begränsade undantag, under de två senaste åren allt utrikesdepartementets material i frågan från år 1944 t. o. m. år 1969 frisläppts.

Den svenska regeringen har emellertid fortsatt sitt intensiva efterforskningsarbete. Även under senare år har framkommit ytterligare vittnesmål som föranlett framställningar från den svenska regeringens sida. I sina svar har den sovjetiska regeringen hållit fast vid 1957 års besked.

Utskottet

Utrikesutskottet har under behandlingen av detta ärende inhämtat närmare information om formerna för efterforskningsarbetet, och om de möjligheter som på detta sätt finns att bringa klarhet i Wallenbergs öde.

Detta arbete bedrivs fortlöpande av utrikesdepartementet, som genom olika tillgängliga kontakter försöker samla så mycket information som möjligt i syfte att skapa klarhet i Raoul Wallenbergs öde i Sovjetunionen.

Utskottet noterar att den svenska regeringen vid ett flertal tillfällen har uttalat att man anser sig ha skäl att tro att Wallenberg var i livet efter den tidpunkt vid vilken han enligt det officiella sovjetiska beskedet skulle ha avlidit. Regeringen har vid en rad tillfällen även under de senaste åren tagit upp Raoul Wallenbergs öde med olika företrädare för Sovjetunionen.

Utskottet anser för sin del att utgångspunkten för bedömningar av utsikterna att bringa klarhet i Raoul Wallenbergs öde fortfarande är att det inte kan anses bevisat att Wallenberg inte längre skulle vara i livet. Huvudsyftet för allt svenskt agerande måste därför fortsatt vara att söka utröna vad som hänt Wallenberg efter gripandet i mitten av januari 1945 och under hans därpå följande fångenskap, spåra honom om han fortfarande är i livet och söka utverka hans befrielse.

Utskottet anser inte att ett svenskt initiativ till en internationell undersök-

ningskommission, på sätt som föreslagits i motionen, utgör en verksam metod att söka nå det angivna huvudsyftet.

Utskottet avstyrker därmed motion 1246.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1981/82:1246.

Stockholm den 30 november 1982

På utrikesutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Sture Palm (s), Gunnel Jonäng (c), Ingrid Sundberg (m), Jan Bergqvist (s), Margaretha af Ugglas (m), Maj-Lis Lööw (s), Bengt Silfverstrand (s), Sten Sture Paterson (m), Rune Ångström (fp), Bertil Måbrink (vpk), Sören Häggroth (s) och Nils Svensson (s).

